

Magnus Sørensen og Tovsig Skole

af Inger Skyum Ussing og Peter Ussing

Artiklen giver et personligt portræt af Magnus Sørensen, der var lærer i Tovsig 1915-54. Samtidig tegnes der et mere generelt billede af lærernes vilkår på landet.

I 1909 kom der en ny andenlærer til Skjoldborg Skole syd for Thisted. En ung seminarist på 21 år blev konstitueret i embedet, og efter datidens regler kunne han i 1911 opnå fast ansættelse. Han blev forsynet med kaldsbrev, og i kirken skulle sognepræsten hr. Kjær oplæse biskoppens kollats, der pålagde den unge lærer at røgte det betroede embede med tilbørlig flid og troskab og omhyggeligt at antage sig ungdommens undervisning i de ham anviste fag, at foregå børnene med et godt eksempel og bevise sine foresatte al tilbørlig agtelse og lydighed og derhos overalt skikke og forholde sig således, som det sømmer sig for en retsindig og tro lærer. Kollatsen sluttede med denne opfordring til præsten: »... taler derhos hans Sag til det bedste og formaner Menigheden til at antage ham som ret beskikket Lærer og tillige bevise ham Kærlighed og Velvilje paa det, at det maa ske Gud til Ære og Menighedens Medlemmer til Velsignelse, hvortil jeg ønsker dem alle Naade og Fred fra Gud vor Fader, vor Herre Jesus Kristus ved den Hellig Aand.«

Den unge lærer var Magnus Sørensen fra Vildsund.

Familieforhold

Andreas Magnus Sørensen blev født i Thisted 29. marts 1888. Faderen var gæstgiver Peder Sørensen og moderen Else Marie Sørensen, født Pedersen.

Peder Sørensen stammede fra et lille husmandssted i Skyum og havde været karl hos

J. P. Jacobsens broder i Thisted. Han havde også kørt som kusk på postvognen mellem Thisted og Hundborg. I 1886 nedsatte han sig som restauratør på Lille Torv i Thisted og købte senere den gamle gæstgivergård »Jylland« på hjørnet af Vestergade og Frederiksgade. I 1903 solgte han virksomheden i Thisted og overtog Vildsund Kro, på Thysiden af Vildsund. Går man tilbage i hans slægt, møder man stort set kun bønder, så Peder Sørensen var det, man i dag kalder en mønsterbryder, og det blev hans børn også.

Hans kone, Else Marie Pedersen, stammede fra Karby på Mors og var et barnebarn af den begavede og legendariske lærer i Karby, Ole Madsen Skyum, der var født i 1792 i byen Skyum. Foruden at være lærer drev han også noget landbrug og var desuden hestehandler. I hjemmet voksede der en børneflokk på 22 børn op. Han fik adskillige efterkommere på Mors, bl.a. lærer Anton Skyum i Erslev, der blev en kendt dialektforsker. En søn af Anton Skyum, Sigurd Skyum, blev seminarierektor i Silkeborg. Andre af Ole Madsens ætlinge er de to professorbrødre Svend og Niels Skyum Nielsen. Else Maries broder, Martinus Pedersen, blev en meget dygtig fotograf. Han fremstillede selv sine apparater. Han boede i Hadsund, og på grund af sine kultegninger blev han altid kaldt »Kul-Peter«.

Magnus Sørensens søn Svend Yde, der var lærer i Aars, har forsket i slægten og har kunnet føre grene af den meget langt tilbage, en af dem til et uægte barn af Valdemar Sej, og

dermed ind i kongerækken tilbage til Gorm den Gamle.

Også i Sørensens hjem voksede der en stor børneflokk op. Magnus var den ældste, og efter ham fulgte Svenning (f. 1889), der blev snedker og boede i Langå, Christian (f. 1891) udvandrede til USA og var vognmand i Chicago, datteren Margrethe (f. 1893) rejste også til USA, Valdemar (f. 1896) blev ansat ved DSB i Nyborg, og datteren Agnes (f. 1898) udvandrede også til USA.

Der fulgte herefter et par tvillinger, de døde som små, og i 1903 kom sønnen Jens Yde til verden. Han blev imidlertid kun 8 år, da han faldt i en gryde kogende vand, der stod på gulvet. Han blev så hårdt medtaget, at han ikke kunne overleve.

Vildsund Kro

Vildsund Kro, som Else Marie og Peder Sørensens overtog og drev indtil 1917, var en gammel færgekro. Den eksisterer nu som

Hotel Vildsund Strand. Der var færgefart mellem Øst Vildsund, hvor der også var en kro fra 1810, og Vest Vildsund. Kroen må også have fungeret som posthus, og hver nat kom der post fra Mors og afleverede en posttaske og fik en ny med sig. I Sørensens soveværelse var der en lem, så man nemt kunne udveksle posten.

Vildsund var også kendt for sine hestemarkeder, der fandt sted på en plads ved kroen og fjorden.

Det var et frit sted for børnene at vokse op, og Magnus Sørensens fornøjede som ældre sine børn og børnebørn med fortællinger fra Vildsund. En af dem skal genfortælles her:

Der var i Vildsund en familie, der havde en dreng. Han kom i tanker om, at han ville se om en kok (hane) kunne svømme. Han roede langt ud på fjorden og smed den i vandet. Men den stakkels hane kunne ikke svømme, og inden han fik den op, var den druknet. Som straf bestemte hans mor, at han skulle spise hele hanen, der blev kogt eller stegt.

Vildsund Kro o. 1900, altså fra en tid, hvor familien Sørensens overtog den.

Men det var for meget. Da han havde spist en god del, sagde han: »Muer, æ ka' æt æde mier kok!« Det kan vist ikke udelukkes, at Sørensens drenge havde lidt med historien at gøre.

Skolegang og uddannelse

Da familien flyttede til Vildsund, var Magnus Sørensen begyndt at gå i skole i Thisted og kommet på realskolen. For at slutte sin skolegang der, kom han til at bo hos en af lærerne, løjtnant Hansen. Han gik så hver lørdag de 10 km til Vildsund og vendte tilbage søndag aften.

Han fik sin realeksamen i 1904 og blev derefter »lærerlærling« hos læreren i Sundby på Mors. Derefter gik turen til Ask Højskole, hvor han forberedte sig til optagelsesprøven på seminariet.

Han gik på Ranum Statsseminarium i 3 år og tog sin lærereksamen i 1909. Vi ved ikke ret meget om seminarietiden. Der var kun mandlige elever (som betegnelsen var dengang), og der må have været et utrolig godt forhold mellem kammeraterne. Da de forlod seminariet, dannede de en forening, der hed »Det stærke Sammenhold«, hvis formålspapragflyder:

»Foreningens Formaal er at vedligeholde og videreudvikle Kammeratskabet, ved Meddelelser om private Forhold samt ved gensidig Udvæksling af Tanker og Meninger.«

Til den ende blev der oprettet en vandrebo, der skulle cirkulere mellem medlemmerne efter ganske bestemte regler, og når året var omme, skulle de færdigskrevne bøger opbevares hos en af kammeraterne. Hvert medlem fik bogen to gange, og der blev de første mange år anskaffet en ny bog hvert år uanset om bogen var udskrevet eller ej. Der var særlige bøder for overtrædelse af reglerne (plus 5-10 øre for blækklatte!).

Magnus Sørensen og seminariekammeraten Hans Jørgen Baden, der sluttede sin karriere som skoleinspektør ved Ny Munkegade Skole i Århus. Efter lærereksamen foretog de sammen en tur til Sydsverige, som blev beskrevet i vandrebogen. Da Sørensen næste gang tog til udlandet, var han omkring 80 år. Det skete sammen med datterdatteren Hanne, og turen gik til Bulgarien og Istanbul. Året efter tog de til Madeira.

Vandrebogen kom til at fungere indtil 1970. Da var der kun 2 af de oprindelige medlemmer tilbage, nemlig Magnus Sørensen og A. Kolstrup, tidligere skoleinspektør i Løgstør. Kolstrup, der blev den sidste af flokken, boede hos en søn, der var læge i Nors. Her havnede de 44 bind vandreboer, som det efterhånden var blevet til, og sønnen sørgede for, at de blev afleveret til Landsarkivet for Nørrejylland.

Vandreboerne er en kilde til belysning af en generation af lærere i den danske skole i de første mange årtier af 1900-tallet, men de har

dog stærkt privat karakter. Bøgerne fra Ranum fortæller ikke så meget om skoleforhold og hverdag i skolen. Den kendte kammeraterne jo, men derimod fornemmer man stærkt tonen mellem dem, for det ser ud til, at den drengede, studentikose og lidt rå tone i bøgerne er en fortsættelse af seminarietidens smådrillerier og frie tone. Den ændrede sig med årene, og i de seneste bøger har Magnus Sørensen skrevet mange trøstende og medfølelsefulde ord, når kammerater eller deres ægtefæller faldt bort.

Foruden gennem vandrebogen blev sammenholdet styrket ved hyppige sammenkomster og gensidige besøg.

I 1908 blev Magnus Sørensen forlovet med Mariane Andersen, der kom fra en ret stor

gård, »Hvedholm«, uden for Ranum. Det blev en forlovelse, der kom til at vare i syv år, for Sørensen skulle have et embede, hvor han kunne forsørge kone og de kommende børn.

I mellemtiden havde hun plads i huset forskellige steder, bl.a. på Aagaard ved Fjerritslev og på Aars Hotel. Når det kom til at vare så længe, hænger det dels sammen et lille antal ledige stillinger, dels med at Magnus Sørensen ikke havde bestået eksamen i sang og musik og derfor var udelukket fra at søge bl.a. enelærerembederne. I 1913 gik han op til sangprøve igen og bestod.

Andenlærer i Skjoldborg

I 1909 kom han som ung lærer til Skjoldborg Skole og blev som omtalt ovenfor konstitueret

Mariane Sørensen stammede fra Ranum-egnen. Her er de tre piger på ferie i hendes barndomshjem, Hvedholm.

Skoleklasse i Skjoldborg. Billedet er dateret 17. dec. 1914. Førstelærer gennem en menneskealder var S. G. Sortfelt, der kom fra Vendsyssel. Han var lokalhistoriker, men især optaget af sygekassesagen.

i andenlærerembedet, og to år senere fast ansat. Vandrebogen fortæller om skolen 1910:

»Her er ca. 130 haabefulde Spirer i fire Hjørde, hvis aandelige Hævelse besørgeres af to dertil indrettede Hyrder, hvoraf min Ringehed udgør den ene Part. – Maskuline og feminine Væsnere forefindes her i skøn Samdrægtighed, ikke separerede som f. Eks. – besynderligt nok – i Storstaden Horsens... Jeg bor om Vinteren paa Skolen og spiser hos den elskværdige Førstelærer, om Sommeren hjemme i Vildsund $\frac{3}{4}$ Mil pr. Cykle og $\frac{1}{2}$ Mil pr. Ben... I Mandags havde vi selveste den højærværdige Bisp i Skolen. Det gik uden... Paa Mandag – det er Mandag i Dag – kommer Gymnastikinspektøren. Jeg gad vide, hvad han kalder den elegante, storsmilende Stilling, Poderne indta'r, naar jeg skraaler »Ret!«.. Haandbogen mangler et træffende Udtryk!«

Vandrebogen nævner en konflikt, Magnus Sørensen havde med sognepræsten, men der fortælles ikke noget om, hvad der var årsagen.

Året efter (1911) kunne han dog berette: »Har sluttet Vaabenstilstand med Præsten efter en meget alvorlig Slutningsskærmydsel, hvor jeg vandt en glimrende Sejr med smukke Anbefalinger fra Præst og Provst.«

Pædagogik

Der er ikke mange pædagogiske diskussioner i vandreboerne. Men i 1911 finder vi disse betragtninger fra Magnus Sørensen:

»Man har omtalt »Tæve-« og »Om-igen-Metoden«. Den sidste er absolut den bedste. Tævene bør saa vidt muligt undgaas. Men det undrer mig, at ingen bruger eller i det mindste omtaler »Gøre-til-Grin-Metoden«. Den kan selvfølgelig ikke altid anvendes; men jeg bruger den ofte og med ypperlige Resultater. En Dag f. Eks. var jeg ene i Skolen, og jeg skulde have et Øje med Førstelærerens Klasse, der i øvrigt sad og passede sig selv. – Pludselig hører jeg en Uro derinde fra. Det var de store

Knægte, der sang Lær mig Nattens Stjerne – Well! Hvem var det, der sang? Uhyre bøs! – Fem Syndere frem. Værsgo! Ind i den anden Klasse, en mindre! Vil I høre en lille Vise? Alm. Bifald! – Well. Skal vi saa synge lidt? Og de sang, de store Knægte sang med et uendelig fladt Udtryk i Ansigtet og Taarer i Øjnene, sang hele Sangen igennem! – Skal vi saa klappe lidt? – Stormende Bifald! – Jeg kan se de arme Syndere endnu! De har ikke siden sunget paa urette Tid og Sted.

Eller: En underholder sig med at slaa Knips med Fingrene. Det var daarligt! Kom, saa skal jeg lære Dig at gøre det bedre. Prøv igen! Skidt! Om igen! Om igen! o.s.v. – Det hjælper altid!

En Dreng sad i en Stiletime og morede sig med gentagne Gange at løse Knuden paa en Piges Forklædebaand. – En stor Dreng! – Naa, lille Ven, er Du saa ked af, at du ikke har noget Forklæde? Aah, Marie! Kan du ikke undvære Dit lidt? Værsgo, min Dreng, nu skal du ikke græde for det mer! Forklædet paa! Well! Du beholder det paa Resten af Timen og Fri-kvarteret med. Han maatte under almindelig Moro underkaste sig Torturen. Og siden har han været mærkværdig from!«

Ind imellem indeholder vandrebøgerne nogle politiske betragtninger. Således skrev Magnus Sørensen i 1912 et længere stykke imod militærvæsenet (han havde trukket frinumner ved sessionen og blev således ikke soldat). Hans holdning var »Alt Militærvæsen er Mord, saavel i Krigstid som i Fredstid!« Det gav anledning til forskellige kommentarer fra kammeraterne, og året efter fulgte et nyt skrappt angreb på militærvæsenet.

Fritid

Magnus Sørensen havde jo sit hjem nogle få kilometer fra skolen og kunne derfor tilbringe det meste af sin fritid i Vildsund. Det fortæller han om i 1914:

»Jeg er i Skjoldborg endnu. – Hvorfor? Ved ikke! ... Jeg har det ellers ganske udmærket. Bor i mit Hjem ved Fjorden om Sommeren. Fritiden løber! – Jeg bader og ror, cykler og driver og fjøtter om, og først og sidst fisker jeg, trækker Vaad, sætter Net, pilker og gli-ber og »brejler« Rejer. Ja, og saa æder jeg saa vidt mulig Fangsten, og af og til i Skole. – Det er herligt at ligge Dage eller Nætter igennem paa den dejlige Limfjord og dase eller fiske. – Fjorden er nu dejlig. – Om Vinteren har jeg noget Gym. – Og saa skærer jeg af og til lidt i en Pind, Udskæring i Træ altsaa. I kan vel nok tænke jer mig som Husflidsmand? Hva'? – Men jeg forsikrer: Tiden gaar saa rart og hjemme. Og de Smaating, man faar fusket sammen, er dobbelt kære. Anbefaler Sagen paa det kraftigste.«

Tovsig

I 1915 blev Magnus Sørensen beskikket som enelærer ved Tovsig Skole i Østerild Sogn med nyt kaldsbrev og ny kollats fra biskoppen over Aalborg Stift. Lønnen var nu 900 kr. om året og stor nok til at gifte sig på. Den 10. december blev han gift med Mariane Andersen, som han jo havde været forlovet med i 7 år. Et nyt kapitel kunne begynde. Onde tunger har påstået, at han især fik embedet, fordi han var god til at spille l'hombre, og man manglede netop en fjerdemand. Han var i hvert fald god til at spille l'hombre.

Tovsig var kun et lille sted, som man dårligt nok kan kalde en landsby. Her var skolen, plantørboligen, forpagterboligen og tre gårde, der lå med en flot udsigt over Tømmerby Fjord en del af de store Vejler i Thy og Han Herred.

De tre gårde blev i 1920'erne styret af tre enker og deres voksne børn. Bente, Nikoline og Ingeborg gik altid i gulvlange, sorte kjoler og med et sort tørklæde om hovedet.

Mariane og Magnus Sørensen som nygifte.

Området blev domineret af den store Østerild Klitplantage, der i dag omfatter ca. 1600 ha. Plantagen blev anlagt i 1880. Men plantningen fortsatte helt op til o. 1940. Formålet var at bekæmpe sandflugten. En del af området var stadig landbrugsjord og forpagtet ud.

Landevejen mellem Fjerritslev og Thisted gik gennem skoven. Thisted-Fjerritslev Jernbane, der blev åbnet i 1904, fik et trinbræt i Tovsig, ca. en km fra skolen og plantørboligen.

Det var en afsides, men naturskøn egn, det unge lærerpar kom til at bo i. Skoven kunne dog til tider virke knugende for den unge fru Sørensen, der var vant til det åbne landskab i Vesthimmerland.

Nærmeste nabo var klitplantøren, og især plantør Thorvald Krogh, der kom i 1928, og hans kone, Olga Marie, blev meget nære og livslange venner med familien Sørensen.

Tovsig Skole

Der blev bygget en skole i Tovsig allerede i 1870. Den lå ved Storesande, en indlands-

klit nord for Tovsig Sø, der er en kunstig sø og anlagt af plantør Krogh meget senere. Storesande er nu tilplantet og bærer desuden et udsigtstårn. Skolen blev revet ned i begyndelsen af 1900-tallet, da der blev bygget en ny skole i 1901. Det var således en forholdsvis ny bygning, Mariane og Magnus Sørensen flyttede ind i.

Skolestuen lå i den østlige ende af bygningen, og resten var lærerbolig. Der var her tre vinduer ud mod syd. Der var en forhøjning med et kateder med skrå pult med låg og et rum under. Heri var vistnok spanskrøret. Bagved var en mindre, sort tavle med pegepind og kridt. Der var en reol til bøger og de sorte skifertavler, eleverne skrev på. Så var der naturligvis skolepultene med skrå bordplader, et hul til blækhus og en fast bæk med rygstød. De var beregnet til to elever. Der var vistnok i alt 11 borde, men der var sjældent så mange elever, at alle pladser var besat. Der var en stor rund kakkellov og en tørvekasse. På væggen hang landkort, et over Danmark og et over Europa. Desuden var der anskuelsesbilleder. På skabet lå der kort over Asien, Afrika og Amerika.

Der var indgang i østgavlen. Her var der en gang med to vinduer ud til haven. Der var en reol til træsko og skiftesko og en lang knagerække. Desuden stod »Jensen« her. Det var en stor træmand, som Sørensen havde lavet. Han lignede nærmest Gyldenspjæt. Munden kunne åbnes, heri var et rum. Maven kunne åbnes med to låger, og den ene side kunne åbnes som en bukselomme. I disse rum gemtes bl.a. Ota- og Foskabøger, som man fik ved at samle bestemte havregrynsmærker.

Skolen havde to klasser, men elevtallet var ikke stort, mellem 20 og 30 i alt. Til gengæld havde mange af børnene langt til skole. Nogle kom fra Vessløse Huse, syd for skoven, og andre kom fra Rødbrogård og Abildhave nord for skoven.

Tovsig Skole set fra legepladsen. De tre vinduer til højre hører til skolestuen. Døren til venstre for dem fører ind til lærerboligen. Børnenes indgang var i gavlen.

Om vinteren gik »store klasse« i skole fire dage om ugen, og »bette klasse« to dage. Om sommeren var det omvendt. Skoleåret gik dengang fra april til april. Om sommeren begyndte man skolen kl. 7 om morgenen, og så sluttede skoledagen ved middagstid.

De vigtigste fag var religion, dansk og regning. Desuden blev eleverne undervist i danmarkshistorie og i geografi. Endvidere havde man sang og gymnastik. Gymnastikredskaberne var placeret udendørs på legepladsen foran skolen. Her var der ribber og bomme. Der var også en plint og en buk til spring. De blev efter brug sat ind i et skur. Gymnastik hørte således sommertiden til.

På det tidspunkt blev der ikke i landsbyskolen undervist i biologi og fysik. Heller ikke i sløjd eller hjemkundskab, men fru Sørensen underviste i nogle år pigerne i håndgerning.

Med hensyn til undervisningen og dens indhold adskilte Tovsig Skole sig ikke fra de

øvrige landsbyskoler. Der var i begyndelsen af århundredet ikke megen bevægelse i skolen på landet. De allerfleste børn ville som voksne komme til at arbejde ved landbruget. Omslaget kom med en ny skolelov i 1937, men det varede mange år, før den blev ført ud i livet, og nogle steder nåede man det ikke, før den blev afløst af skoleloven 1958. Derfor er der i vandrebøgerne ikke mange beretninger om det daglige skolearbejde. Ingen kunne fortælle ret meget, som de andre ikke også oplevede.

Den nye skolelov i 1937 gav anledning til overvejelser over de lokale skolestrukturer, således også i Østerild Kommune. Der taltes om at nedlægge skolerne i Hovsør og Tovsig, hvad Magnus Sørensen gav udtryk for i vandrebogen i 1938, og året efter kunne han fortælle, at skolespørgsmålet havde fået en lidt anden drejning, efter at førstelæreren ved Østerild Skole var flyttet fra egnen. Man ansatte så en lærer udefra. Sørensen selv blev

indstillet som nr. 3, angiveligt på grund af hans manglende kvalifikationer som kirkesanger. Det glædede ham naturligvis, at det var årsagen. Nu regnede han med, at skolen blev nedlagt om fire år, hvorefter han ville komme på ventepenge. Han tilføjede: »Det er maaske den rareste Løsning for os.« Hverken han eller fru Mariane brød sig om at flytte til Østerild. Hvis skolen blev nedlagt, var der en mulighed for, at familien kunne købe den og blive boende – og med ventepenge.

Så kom krigen og besættelsen, og mange skoleplaner blev udsat. I 1944 fortæller han, at en ny skoleplan med nedlæggelse af skolen var på vej og tilføjer:

»Det græder jeg nu ikke over, tværtimod. Jeg er vis paa, at ogsaa jeg nok skal faa noget ud af Tiden, hvis jeg maa holde med Terpningen...«

Hans vurdering af skoleloven havde han givet udtryk for allerede i 1939 i vandrebogen:

»Men en skidt Lov er det nu alligevel, for der vil blive mange, særligt paa 40-50 Aar,

den kommer slemt paa tværs – Her i Thy og paa Mors vil der efter Skolekonsulentens Opførelse blive 37 overflødige Lærere. Det bliver Lærerinderne, der kommer til at staa med Palmerne formedelst Skolekøkkenet og alt det Væsen.«

Tovsig Skole blev først nedlagt, da Magnus Sørensen tog sin afsked i 1954. I kraft af skolens størrelse bød den måske ikke på så mange udfordringer. Det gav læreren nogle muligheder for at være kreativ uden for skolestuen – og det var Magnus Sørensen. Det blev også til et par offentlige tillidshverv, således som formand for værgerådet i 1930'erne og som kommunal revisor.

Havemanden

Da Magnus Sørensen var lærer i Skjoldborg, fik han efter datidens regler årligt 25 kr. oven i lønnen for afsavn af have. Men der var en have i Tovsig, selv om den tidligere lærer ikke havde gjort meget ud af den.

I Tovsig Skole voksede de fire børn op. Her er de i haven: Svend Yde, f. 1916, blev lærer i Års, Else, f. 1918, blev børnehaveleder i Herning, Lisbeth, f. 1921, blev forskolelærerinde og gårdmandskone i Lomborg ved Lemvig, og Inger, f. 1924, blev børnehaveklasseleder i Løkken.

Magnus Sørensen som biavler.

Mariane og Magnus Sørensen skabte gennem årene en helt enestående have. Læ var der nok af, men jorden var meget sandet.

I forhaven var der blomsterbede med buksbom omkring, og der var en utrolig variation af dejlige blomster. Haven var ud mod vejen afgrænset af en tjørnehæk og et lavt hvidt stakit. I bunden af haven var der en række mirabelletræer og foran dem blommetræer og et enkelt sommeræbletræ. Langs den ene side af haven var der forskellige frugttræer. Bl.a. et stort Grev Moltke pæretræ og ellers skovfogedæbler, Dronning Louise, cox orange, Hans Mathiesen, Pepin Ribston, Hawthorne, Bodil Neergaard, citronæble og Vardeæbler.

På facaden af skolen var der forskellige pæretræer som espalier.

Midt i haven stod drivhuset. Her var der en vinstok og tit med mange store klaser. Sørensen gjorde meget ud af at tynde klasserne, så

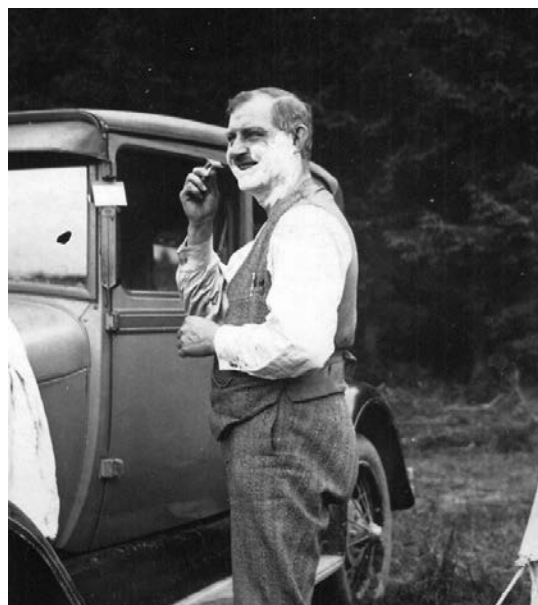
druerne kunne blive større. Han brugte en lille broderesaks og en pind til at løfte klasen med. Man måtte endelig ikke røre druerne.

Lige ved drivhuset stod der to mægtige bøgetræer (det ene står der endnu). De var gode at klatre i, med meget brede grene. Her legede parrets børn; de tog mad med op i træet og legede, at de var forskellige familier.

Lærerparret holdt også høns og havde en gang to kalkuner, Kasper og Gythe. Engang blev Gythe lagt på 30 hønseæg, som den rugede ud. Desværre blev den senere taget af ræven. Det var ikke uproblematisk at holde fjerkræ i skoven.

Biavleren

Når haven kunne give så megen frugt, hænger det sammen med, at Magnus Sørensen også var biavler. På et tidspunkt stod der 24 hvidmalede stader i haven, og hertil kom formentlig en række stader ude i de hedeområder, der hørte til klitplantagen.

Selv på en telttur skal skægget barberes væk.

Da familien fik bil, blev det til mange teltture i sommerferien. Her har man slået lejr i Aalbæk Plantage o. 1930.

Biavl var ofte en del af landsbylærerens fritidsbeskæftigelse, og den fyldte også i vandreboerne. Bl.a. var bipesten frygtet. Magnus Sørensen fortæller, at han nok kendte den, men havde heldigvis været forskånet for den. Han fortæller også om honningproduktionen, der i 1920'erne ofte var på 800-1000 pund om året. Honningsalget var en kærkommen ekstraintægt og uden tvivl grunden til, at familien allerede i midten af 1920'erne kunne anskaffe en bil. Den blev senere skiftet ud med en Ford A, der tjente samme ejer i 35 år.

Familien rådede naturligvis over alt det udstyr, som er nødvendigt for en rationel biavl, og det var en opgave, der samlede alle, når der om sommeren og efteråret skulle slynges honning.

Sørensen avlede selv dronninger til sine sværme og var rådgiver, når andre bifolk søgte vejledning.

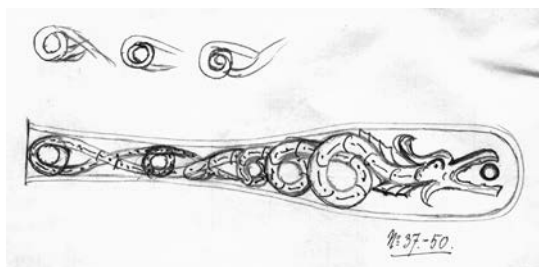
Vinbryggeren

Den store mængde frugt i haven indbød til, at noget blev anvendt til fremstilling af vin.

Hertil blev der også hentet hyben og blåbær på heden. Magnus Sørensen blev kendt som en meget dygtig vinbrygger, og familien havde næsten altid en eller to balloner stående og boble i stuen. Det var især sauterne, rødvin og madeira, der blev fremstillet. Selv i sine allersidste år havde han gang i vinfremstillingen, og han bød gerne familie og gæster på et glas, ligesom han gav gode råd, bl.a. på hobbyudstillinger.

Husflidsmanden

I november 1912 købte Magnus Sørensen N. C. Roms bog: Haandgerningsbog, hvis 11. udgave kom i 1908. Men interessen var ældre, for der findes arbejdstegninger, dateret 1910. Når han et par år senere skrev i vandreboen, at han snittede lidt i en pind, så er det noget af en underdrivelse. Sørensen blev en dygtig husflidsmand, og interessen holdt sig livet igennem. I 1923 var han på en måneds kursus i Sdr. Nærå, arrangeret af Dansk Husflidselskab, og deltog også senere i kurser. I de følgende år gennemførte han med kommunal støtte husflidsundervisning i skolestuen.

Magnus Sørensen efterlod sig et betydeligt antal arbejdstegninger til husflid. De ældste er fra 1910. Her er en udateret tegning til et skaft i dragestil, måske til et håndspejl. Nogle af tegningerne er hans egne, andre er nok kopier fra arbejdstegninger i forskellige blade og tidsskrifter. De afspejler tidens stil.

Oprindelig var husflid en beskæftigelse for mændene på gårdene, hvor de vinteren igennem forarbejdede eller reparerede redskaber til brug i marken eller på gården. Nogle

steder fremstillede man egnsbestemte produkter med salg for øje. Efterhånden som der kom flere industrifremstillede varer, ændrede husfliden karakter. Den blev individuel og interessebetonet. Husflid blev en bevægelse, en »sag«, og landet over oprettedes der husflidsforeninger, og der rejstes lokale husflidsskoler.

N. C. Roms bog, der udkom første gang i 1875, blev den store inspirationsgiver, og den rummede et væld af anvisninger. Også for Magnus Sørensen må den have været meget inspirerende. Men han ejede også to tysksprogede husflidsbøger, købt i 1920. Mange af de bevarede ting er i tidens stil, bl.a. æsker med karvesnit eller bogbind af træ i dragestil. Det var dog kurvemøblerne, der havde hans største interesse i 20'erne og 30'erne.

I familiens eje er der en lille bog, som er givet som præmie for et husflidsarbejde samt en medalje i sølv med påskriften »For veludført

Magnus Sørensen var en dygtig husflidsmand. Her er kurvestole og bord med flettet understel. Børnenes størrelse angiver, at fotografiet må være fra 1927 eller '28.

husflidsarbejde« Det vides ikke, hvornår han har fået bogen, men medaljen stammer fra Han Herredernes husflidsudstilling i Fjerritslev, året kendes dog ikke, men er antagelig ca. 1925.

Også som ældre var han aktiv og engageret i husflid. Han lavede således i krydsfiner bind til gæstebøger til familiens yngre og ældre medlemmer. Ved stranden fandt han grene og pinde, der var drevet i land, og de, der lignede fisk, blev bemalet og kom til at smykke en stuevæg.

Sangskriveren

Magnus Sørensen huskes nok især som sangskriver, og nogle af hans sange findes i Thylands Sangbog. Han skrev ikke lejlighedssange til familiens fester, ej heller var han leverandør til andres fester. Til sammenkomsterne i »Det faste Sammenhold« skrev han af og til en sang med små hib til kammeraterne. Men det blev en fast tradition, at han skrev en sang til lærerforeningens møder i Vildsund. Disse møder, der tog deres begyndelse i 1925, var gennem mange år en årlig tilbagevendende begivenhed sidst i juni måned og svarede til de skolemøder, der andre steder blev holdt 3. pinsedag. Der var både skoleforedrag og kollegialt samvær. Fra 1935 og frem til 1966 skrev Magnus Sørensen en sang. Disse sange blev i 1972 samlet af skoleinspektør Bertel Bach, Østerild og udgivet i et lille duplikeret hæfte.

Sangene har naturligvis relation til lærergerningen, og de kommenterer med megen lune og med glimt i øjet store og små begivenheder i skoleverdenen eller beskriver en situation fra skolestuen. Flere af dem er skrevet på hans »fædres sprog«, thybomål, og en enkelt er en P. Sørensen-Fugholm pastiche.

Her gengives en sang, der ikke er dateret, men antagelig fra 1943 eller 44. I hvert fald fra en tid, hvor det måske nok kunne vække lidt

misundelse på landet, at læreren fik sin faste løn hver måned. Den kan synges på melodien »Hønsefødder, gulerødder...«

*Degnens penge, de rare penge,
han tjener ved flid og med møje,
skulle vare en måned ud,
men er alt andet end drøje.
Andre vader i ledig mønt,
det mærker han skammelig lidt til,
men han bærer det fromt og kønt,
for der er da borg og kredit til.*

*Degnens penge, de kære penge,
de svinder som duggen for solen,
puge sammen i strømpeskraft
man kan slet ikke i skolen.
Lønningsdagen på omgang får
hans rykkere afdrag på gælden.
Resten af måneden om han går
omhyggelig ribbet til bælgen.*

*Degnens penge, de stakkels penge,
de har så meget at passe,
skønt han vender dem gang på gang,
det kniber at være pr. kasse.
Der er renter og afbedrag
og så de velsignede skatter,
som skal falde med velbehag,
men ak, der kniber det atter.*

*Degnens penge, de sølle penge
gør ikke dagene fredfyldt'.
Smalhals bliver der allenfals,
når reden derhjemme er bredfyldt.
Alt skal købes i dyren dom,
og han får ingen rabatkort.
Er det da noget under, om
ham himlen synes lidt matsort.*

*Degnens penge, ak ja, de penge!
En lærerkone må sande,
at det ikke er legeværk*

at skaffe til potte og pande.
Sulet står i en farlig pris,
så kødmat er blevet en fabel,
og den kvarter gratisse gris,
den er nok en parabel.

Degnens penge er bitte penge!
Det kendes på hans ekvipering,
at han også må tumle med
beklædningsproblemspekulering.
Buksebaggen får ruder i
på grund af sammes fortyndning;
uden blusel bebuder de,
det lakker mod endens begyndning.

Degnens penge, de slemme penge,
de driller også madammen,
for det er som et puslespil
at rimpe stumperne sammen.
Knagerækken er snart som blæst,
og ryddet er skabet og skuffen.
Skaffedyret, det arme bæst,
han er jo ikke ved muffen.

Degnens penge, de dumme penge,
ham stadig ærgrelser volder,
lommemesmerter han altid har,
for lommen li'som et sold er.
Han er vel ikke pessimist,
tålmodig er han af væsen;
men det hænder sig ganske vist,
han hænger en kende med næsen.

Nogle af sangene er som nævnt skrevet på
thybomål som den følgende på melodien
Mi nåbo Per Sme'. Den er fra 1937, og her
skifter synsvinklen. Nu er det den lille
dreng eller pige, der sidder og funderer over
den mærkelige person, der står oppe ved
den sorte tavle.

Vor degn er i grunden en kunstig patron,
de' mærker en snår, når en te' ham hår goen.

Æ sej'er så rolle', for I ka' val ti',
Æ trowr, te vor degn han er lidt te' en sid'.

Når vi hår diktat, ka' han go å find' po,
te n'øj ska' me' stur, men de mjest ska' me' smo.
Æ ræ'ner no åller, han gjør sæ så klog,
han hår jo bestandig hans øwn i hans bog.

Og når vi ska' skryw, så fortæller æ degn,
te vi ska' sæt' komma og prik'er og tegn.
Æ mjener for rejsten, de' gavner for lidt;
vi sætter 'em nok, men vi løser 'em et.

Æ degn han hår osse parabler fortål
om Thor og om Uffe og Samson og Skjold;
Men hvis en så spø'r, hvor en træ'fer 'en hen,
ja, så er di dø' og begravet' hver jen.

Han lærer vos somti' om byer og land',
hvordan ka' vi ved, om de' hile er sand' ?
For når et engång han hår wot i Hobrow,
så ved en jo et, hvor møj en ka' trow.

Han gi'r vos nu' støkker me' rinkler a' tal,
så æ var tilfreds, om vi ku' slep' me' de' hal',
og når så vor facit er kneben den sam',
så er der da ingenti' fejler ve' ham.

Og i vor tabel ska' vi også ku' spring',
om et han ska' sej, te vi kan en for ring'.
Ka' I no begrib', te han plavver vos så'n;
vi ka' jo da ha' en tabel ve æ hånd.

De' hænder imell, te vi sjonger en krumm',
æ tøws no, æ degn han er bejst te' å brum';
for rejsten så gjør han et åndt end å spell',
og så ka'vi ajer stå jenner å hwæll'.

Og så sku' I si ham te gymmenastik,
han puster og stønner ve' hver bette vrik.
Hvis æ sku' go rundt me' en mav' som en sæk,
så tenker æ osse, de' lemmig gik væk.

Kontakten med seminariekammeraterne blev holdt gennem alle årene, dels i form af vandrebogen, dels gennem sammenkomster. Her er 6 af dem på samme bænk. Fra venstre Ludvig Pedersen, Husum v. København, Hans Jørgen Baden, Århus, Georg Pedersen, Virklund v. Silkeborg, Magnus Sørensen, A. K. Sørensen, Gundersted, Himmerland og H. Hølund, Høsterkøb, Nordsjælland.

*Æ ved et, om degn' di er altid så sær',
vi ku' jo da osse vær' uheldig hær;
men vos er no et, som en degn, han sku' vær',
han ku' ha' behov å kom' bejer i lær'.*

I den nye udgave af Thylands Sangbog (1995) er Magnus Sørensen repræsenteret med tre sange. Der er den underfundige vise, Skal – skal ikke, om Jep, der ikke ved, om han skal gifte sig eller ej, men ender med at ville spørge Petrine til råds, når han »får spist og får sov'ed«. Jyllands skulder er en mere traditionel fædrelandssang, mens sangen Thybofolk på dialekt har et lille slag med halen til sidst om de nye folk, der er »knap så stramm', men wal så tamm', men hels er æ sind i folk den samm'.«

I 1954 blev han af Thyboforeningen i København og af Thybofonden bedt om at skrive en kantate, der blev fremsagt og sunget, da

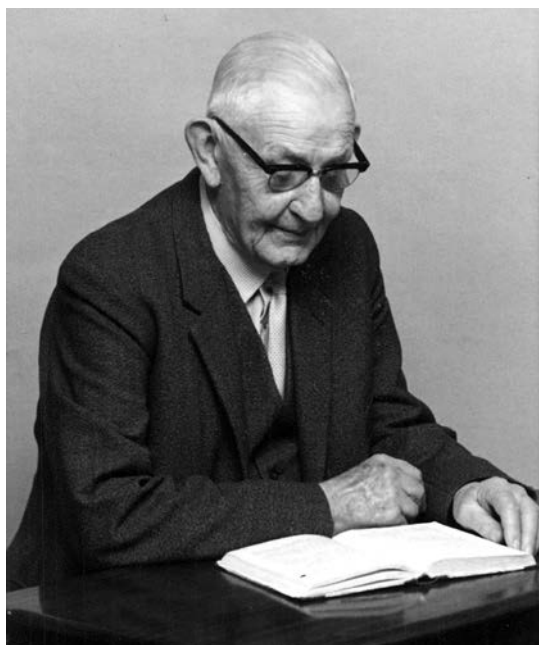
disse foreninger rejste en mindesten på Heltborg Bakke for hjemstavnsdigteren Jens Søe (1875-1942). Selve højtideligheden samlede 300 thyboer fra fjern og nær.

Der er givetvis skrevet flere sange, end familien er i besiddelse af, og nogle må nok være gået tabt, eller kasseret af forfatteren selv.

Selv betragtede Magnus Sørensen i et interview med Thisted Dagblad, da han i 1973 fyldte 85 år, viserne som »bare sådan lidt husflid«, hvor han i al venskabelighed prikker lidt til thyboerne.

Pensionist

Mariane Sørensen var gennem hele livet sin mand en god støtte. Også fordi der jo var en virkelighed bag sangen om degnens penge. Hun syede tøj til børnene og var en god og økonomisk husholder.

Pensionisten Magnus Sørensen.

Tiden for pensionsalderen nærmede sig, og parret blev enige om at flytte til Thisted, hvor de købte et hus til lidt senere indflytning. Men fru Sørensen kom ikke med, hun døde i slutningen af 1953 af en langvarig og håbløs sygdom.

Sommeren 1954 søgte Sørensen sin afsked, hvorefter skolen blev nedlagt og eleverne flyttet til Østerild.

De første år i Thisted holdt den ældste datter, der var enke med fire børn, hus for ham, men de sidste 12-13 år passede han hus og have selv.

Overgangen til pensionisttilværelsen skabte også travlhed. Der var i disse år stor lærermangel, og Magnus Sørensen var i

adskillige år vikar på Borgerskolen, Tingstrup og Tilsted skoler med klasser, der hver havde flere elever, end der havde været i Tovsig Skole. Han fortæller ikke noget i vandrebøgerne om sine oplevelser i skolestuen, men siger et enkelt sted, at »det er rigeligt med fuldt timetal, men det går da.« Derimod giver han udtryk for sin glæde over at kunne mødes med kollegerne på skolen. Han blev ofte bedt med til julefrokost, også efter, at han var holdt op som vikar. Han sætter det dog lidt i forbindelse med, at han leverede gløggen. Han havde jo rødvinen til fremstillingspris.

Han fik en ny omgangskreds og fortsatte sine aktiviteter med vinbrygning og husflid. Magnus Sørensen døde nogle få dage, før han i 1976 kunne være fyldt 88 år. Han var aktiv til det sidste, for som han sagde i et interview i anledning af 80 årsdagen:

»Hvis man når at komme op i en nogenlunde høj alder, skal man sørge for, at ens tid er optaget. At sidde stille og trille tommelfingre er den rene ruin.«

Inger Skyum Ussing

Født 1924 i Tovsig skole som datter af Magnus Sørensen. Uddannet børnehavelærerinde 1948. Arbejdet i børnehaver i Aalborg, Herning og Hjørring. Børnehaveklasseleder i Løkken.

Peter Ussing

Født 1928. Læreruddannet 1949. Lærer i Aalborg og Gerå, v. Dronninglund. Skoleinspektør i Løkken, skoledirektør i Løgstør.

Kilder og litteratur

Vandrebøger fra Ranum Seminarium dimittender 1909.

Landsarkivet for Nørrejylland H. 6 (28). 34 – 44.

Ryge Krogh: Et lille Stykke Kulturhistorie. Selskabet for Dansk Skolehistorie, 1991. Heri om Ole Madsen Schyum.

Georg Langkjær: Det var så det – erindringer. 1997.